

он је са Елсвортом први прелетео цео северни поларни басен. Толико напорне радове ретко је ко до сада учинио.

Најважнији радови Амундсенови су: Nordvest-Passagen. Beretning om Gjøba-Ekspeditionen (1907); Sydpolen. Den norske Sydpolsfaerd med Fram 1910—12 (1912); Nordost-Passagen. Maudfaerden langs Asiens kyst 1918—21 (1925); Die Jagd nach dem Nordpol. Mit dem Flugzeug zum 88. Breitengrad (1925), а аутобиографија је изашла у делу My Life as an Explorer. У њој је овом реченицом истакао једну чи-

њеницу, која је знатно допринела Амундсеновим успесима: „Искуство добијено из књига често је исто онолико добро као и лично, само ако читалац има довољно практичног искуства на истом пољу да разуме и примени оно што чита“.

За своја непорна испитивања, Амундсен је добио пуно одликовања. У његов помен приредила су сва географска друштва на земљи свечане седница 14. децембра прошле године, кога је дана Јужни Пол откривен.

П. Вујевић.

ЈУБИЛЕЈИ И КОНГРЕСИ

Педесетогодишњица Војног Географског Института. Пре педесет година, 1 (14.) децембра 1878. г., основано је Географско Одељење Главног Бенералштаба. Ова нова установа младе Кнежевине Србије била је од великог културног значаја и са њеним оснивањем почиње нов период у развоју картографије наше земље, период у коме је улога Војног Географског Института била врло значајна. До тога доба мала и вазална Кнежевина Србија није ни помишљала на какве веће војне операције, те се и није у војсци осетила велика потреба за једном детаљном топографском картом. Војни Географски Институт у Бечу извршио је триангулацију и крокирање већег дела Балканског Полуострва и израдио познату *Генералну Каршу Средње Европе 1:300.000*, која је била у употреби и код наше војске и сматрана као најбоља карта. Али за време српско-турског рата 1876—78. год. она се показала као врло нетачна. Одмах се помишљало у нашем Војном Министарству на израду једне нове и детаљне топографске карте наше земље, и приступило се организовању *Географског Одељења Министарства Војног*. Овој новој установи био је задатак да изврши топографски премер целе земље и изради детаљну топографску карту. Географско Одељење, иако оскудно у материјалу и у довољном броју способних људи, ипак је за релативно кратко време извршило ове радове и издало *Бенералштабну Каршу Краљевине Србије 1:75.000*. Министарство Војно је по свршетку српско-турског рата 1878. год. располагало са врло оскудним материјалом на основу кога би се могао да изврши овакав пример. То су били неки спискови тригонометријских тачака Бечког Војног Географског Института и Руског Бенералштаба. Апсолутне висине код неких тачака израчунате су биле од нивоа Јадранског Мора, а код осталих од нивоа Црног Мора. Поред тога на терену се многе тачке нису могле ни пронаћи. Услед врло кратког времена Географско Одељење није могло да изврши први премер земље независно и самостално, већ је

морало да се ослони на горњу триангулацију. Ова мрежа мале ширине а несразмерно дугачка и без познатих азимута испитана је у Географском Одељењу и морала је да задовољи ондашње потребе. Овај привремени премер је извршен уз сарадњу приправника за Бенералштаб од 1881—1892. године под управом *Генералштабног њуковника Радована Милешића*. На основу тога премера израђена је специјална топографска карта Краљевине Србије 1:75.000, која је задовољила не само војничке потребе, већ и потребе географских и геолошких испитивања наше земље, која се не могу ни замислити без тачних детаљних карата. На основу ове прве детаљне карте наше земље израђене су доцније *Генералне Карше Краљевине Србије 1:200.000* и *1:250.000*. Војни Географски Институт у Бечу је исто тако употребио ову карту при изради познате *Специјалне Карше Аустро-Угарске Монархије 1:75.000*, која је обухватила и територију предкумановске Србије, као и при изради *Генералне Карше Средње Европе 1:200.000* и *Прегледне Карше Средње Европе 1:750.000*.

Други значајан период у развоју Географског Одељења почиње са доласком за шефа Геодетског Одсека *геодејског генерала С. П. Бошковића*. Под његовом управом почели су 1900. год. велики припремни радови за детаљан и тачан премер Краљевине Србије. Подизање пирамида и обучавање персонала трајало је доста дуго, али се ипак успело да се до 1906 год. измере четири базиса и изврши прецизан нивелман дуж свих главних комуникација. Отпочето је и детаљно премеравање околне Београда, Ниша, Пирота, Ваљева, Зајечара и других места. Овај рад је морао бити прекинут због израде *карше 1:150.000*, која је врло добро послужила за вођење војних операција у ратовима 1912—13. године. Док је за територију Србије дотле постојала специјална карта, која је могла да задовољи, донекле, и војна и научне потребе, за ново-ослобођене крајеве била је у употреби једино Генерална Карта Средње Европе 1:200.000,

на основу које се у овим крајевима често није могла да изврши ни обична оријентација, а камо ли да се врше детаљна научна испитивања. Одмах се, дакле, осетила потреба за израдом једне детаљније и тачније карте и за ове крајеве. Географско Одељење је овај рад одмах предузело и наставило са постављањем тригонометријске мреже у овим крајевима. Али је овај врло потребан рад морао бити убрзо прекинут Светеким Ратом 1914. год. Географско Одељење је било придодато Врховној Команди, и од тада за њега настаје врло интензиван рад на репродукцији карата, чија се потреба осетила одмах. За војне операције изван граница Краљевине Србије репродуковани су са нашом номенклатуром погранични листови Генералне Карте Средње Европе 1:200.000 Бечког Војног Института. При репродукцији ове карте избачен је стари метод представљања рељефа шрафама, и усвојен метод хоризонтала. Немачка, Француска, Швајцарска и друге земље, које су на својим војничким картама за представљање рељефа употребљавале шрафе скоро један век, на новим картама усвојиле су метод хоризонтала, јер је много јаснији од шрафа.

Са повлачењем наше војске повлачи се и Географско Одељење, али не прекида са штампањем карата, чија се потреба све више осећа у војсци. Рад је настављен под врло тешким околностима у Крагујевцу, Врању, Ђуприји, Краљеву и Скадру. У повлачењу кроз Арбанију изгубљено је и уништено скоро све, али је сачуван основни материјал, на основу кога се на Крфу отпочело изнова штампање карата. Тамо је и довршено штампање карте 1:200.000 за целу територију данашње Краљевине С. Х. С., чије је штампање отпочето при повлачењу у Врању.

На Солунскоме Фронту су савезничке војске одмах у почетку увиделе да је једина карта у употреби „Генерална Карта Средње Европе 1:200.000“ врло нетачна за те крајеве. Одмах се приступило изради нове детаљне *Карте Солунског Фронта* 1:50.000. На сектору српске војске је премеравање и израду такве карте извршило наше Географско Одељење. На територији коју је држала наша војска, премер је ишао лако, али се територија, коју је држала непријатељска војска, морала премеравати под најтежим околностима помоћу аеро-фотографских снимака. За потребе артиљерије рађене су карте и у размеру 1:10.000.

Трећи и најзначајнији период у развоју Географског Одељења настаје 1918. године, по повратку у опустошену земљу. Овај модерни рат још је више потенцирао потребу за што тачнијом и детаљнијом картом. Географско Одељење је наставило прекинути рад на премеравању земље под најтежим околностима. Морало се

почети све из почетка: постављати нове пирамиде, срачунавати географске координате, мерити наново базисе и нивелисати, једном речју почети све из почетка. Али благодарећи стручности и организаторској способности *геодејског генерала С. П. Бошковића*, који руководи овим радовима од 1901. године, овај је посао обављен у врло кратком времену. На бази густих тригонометријских тачака и са прецизним нивелманом, Војни Географски Институт је отпочео графички тахиметриски пример источне и јужне Србије.

Организацију овако великог рада Војни Географски Институт извршио је јединствено под управом *геодејског генерала С. П. Бошковића*, а уз сарадњу *Џуковника: М. Терзића, П. Маџаревића, Ж. Јевђенијевића, Т. Аранђеловића, М. Радосјевића и Ј. Борђевића*. Реконструисани су порушени објекти и детаљно снимање је отпочето већ 1920. године, прво у Источној, а затим у Јужној Србији и Црној Гори. До 1924. године снимљени су и сви крајеви Јужне Србије. На основу тих оригиналних премера израђени су листови *детаљне карте 1:100.000* за крајеве Источне и Јужне Србије и Црне Горе. Ова карта, иако је у размеру 1:100.000, садржи богат топографски материјал. Рељеф се нарочито добро истиче хоризонталама извученим на 20, 10, 5 па чак и на 2.5 м. Нису изостављени ни ситни детаљи рељефа, који се могу врло лепо уочити на овој карти. Осим тога, штампана у више боја, карта даје врло леп утисак тако да се на први поглед могу запазити све форме рељефа. Да би се одржала ваза између секција суседних држава, при изради ове карте одступило се од раније квадратне поделе основног трапеза. Он је на овој карти подељен по упоредницама и меридијанима. Тешкоће, које су дотле постојале, усвајањем ове нове поделе донекле су уклоњене, а тиме је постигнута и једноликост поделе као код осталих држава. Једина тешкоћа је остала само у томе, што почетни меридијан није исти код свих држава. Врло тачна, ова карта је потпуно задовољила све потребе научних испитивања.

Поред снимања терена и репродуковања карата, Војни Географски Институт организовао је и курсеве за спремање официра за топографско-геодетску струку. Осим тога он узима учешћа и у научним предузећима од интернационалног значаја, као што је одређивање разлика географских дужина радиотелеграфским путем, и израчунавање облика и димензија Земље као планете. Због тога се почео мерити један огроман меридијански лук по географској ширини од Северног Леденог Мора до рта Добре Наде. У овим мерењима и израчунавањима узео је учешћа и наш Војни Географски Институт и у томе погледу је учинио више

астрономских посматрања и срачунао разлике геодетских и астрономских координата за већи део наше државе.

Ми смо овде укратко и у главним потезима приказали развитак Војног Географског Института, и за нас је од великог значаја што се у овим периодима развитка Војног Географског Института јављају и наши оригинални радови из картографије Краљевине Србије. Данас је ова институција најбоље организована на Балканском Полуострву, а нимало не уступа сличним институтима великих европских држава.

Схватате ли значај овакве једне институције Њ. В. Краљ је својом иницијативом допринео да Војни Географски Институт добије једну од најмодернијих и најбоље уређених зграда ове врсте на Балканском Полуострву.

Анш. Лазич.

II Скуп југословенских географа. Према одлуци I. скупа југословенских географа, који је одржан у Београду од 27.—29. априла 1927., одржаће се ове године II. скуп југословенских географа у Љубљани. По обавештењу одбора за организацију скупа, скуп ће се одржати о Духовима и трајаће три дана. И на овом скупу ће се расправљати на првом месту о настави Географије у нашој средњој школи, а поред тога тамошњи географи ће одржати неколико информативних и научних предавања о географским приликама Љубљане и Словеније. Најзад ће у Географском Институту Љубљанског Универзитета бити приређена изложба, посвећена словеначким Алпима и Кршу и Словеначким мањинама. Седнице ће се држати сваког дана до подне, а по подне ће се разгледати Љубљана, и правити географске екскурзије по околини.

Успех првог скупа, који је јасно показао од коликог су значаја овакви састанци не само за међусобно зближавање географа, него и за подизање географске наставе, као и географско познавање наше земље, сакупиће несумњиво и овога пута велики број наших географа.

С. М. Милојевић.

III Конгрес словенских географа и етнографа. По овлашћењу Владе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца на закључној станици II конгреса словенских географа и етнографа у Кракову, предложио је председник Географског Друштва у Београду, геодетски генерал г. Стеван Бошковић да се III конгрес словенских географа и етнографа одржи у нашој земљи 1930. год. Управа Географског Друштва у Београду, позвавши на сарадњу све географске и етнографске установе у нашој земљи, предузела је рад на организовању овог конгреса. Коначан програм још није израђен, али ће се конгрес одржати по свој прилици у другој половини маја 1930. год.

Као и конгрес у Пољској, тако ће и овај конгрес бити у главном екскурзија. Он би се имао отворити у Београду, а закључити у Загребу. Из Београда би учесници конгреса отишли кроз Бердап и долином Тимока у Скопље и на Косово, а одатле би, преко Ужица и Сарајева, изашли на приморје и разгледали га од Котора до Сплита. Одавде би, преко Плитвичких Језера, конгресисти стигли у Љубљану и словеначке крајеве, и повратили се у Загреб. Приликом конгреса предавања би се држала у универзитетским средиштима, у Београду, Скопљу, Љубљани и Загребу. Као и досадашњи, тако ће и овај конгрес бити подељен на осам секција. За учеснике конгреса израдиће се вођа, и у њему ће бити представљени крајеви око пута којим ће се екскурзија кретати; даље ће се издати збирка чланака, у којима ће наша земља бити географски приказана; спремиће се прегледне и специјалне карте и т. д.

Б. Ж. М.

Прослава стогодишњице Географског Друштва у Берлину. Ова свечаност је трајала од 24. до 26. маја 1928. Првог дана у подне поздрављени су почасни гости из иностранства у друштвеној палати од управе Географског Друштва и од председништва Океанографске Конференције, а у 16 часова одржана је изванредна седница у почаст Сер Даглас Мозона, из Аустралије, на којој је овај испитивач поднео извештај о Аустралијанској Јужној Поларној Експедицији, а помоћу врло успешних фотографија и филмова оцртао је природу и живот на Острву Мек Кверн и на Земљи Аделије.

Прослава стогодишњице била је у 19³⁰ часова, у свечаној сали Парламента. Ној су присуствовали Министар Просвете Др. Бекер, као заступник владе, и цео дипломатски кор. Свечани говор одржао је Албрехт Пенк, председник Географског Друштва, у коме је оцртао развитак и научни рад друштвени. Поздравне говоре држали су Шарл де ла Ронсиер, потпредседник најстаријег од ових друштава, Париског Географског Друштва, које је сестринском друштву подарило Велику Златну Медаљу, и Сер Морис Бунзен у име Краљ. Географског Друштва у Лондону и Хидрографског Одсека Адмиралитета. После захвале на овим поздравима, председник Пенк прогласно је одликовања немачких географа и изабране стране географе за друштвене чланове. Од Словена су изабрани за дописне чланове Географског Друштва у Берлину: В. С. Шостаковић, Иркутск, ради својих испитивања у Сибирији; С. Рудницки, Харков, ради радова о Украјини; А. Иширков, Софија, ради својих заслуга на гајењу Географије у Бугарској; П. Вујевић, Београд, ради својих радова на